

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr UFV 2022/1359

Uppdrag att genomlysa utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning

Fastställt av rektor 2022-11-29

2022-11-29

Innehållsförteckning

1	Bakgrund och syfte	3
1.1.	UKÄs riktlinjer och instruktioner	3
2.	Utgångspunkter	4
3.	Det befintliga utbudets bidrag	4
3.1.	Korta fristående kurser som påbyggnad	5
3.2.	Fristående kurser om 30 hp	6
3.3.	Del av eller helt magister- och masterprogram	6
3.4.	Kompletterande utbildningsprogram	6
3.5.	Öppna utbildningar	7
4.	Planer och pågående arbete för att förnya och utveckla utbudet	7
5.	Utmaningar och risker	10

2022-11-29

1 Bakgrund och syfte

Regeringen gav i juni 2022 statliga universitet och högskolor att mot bakgrund av införandet av ett nytt omställningsstudiestöd (OSS) analysera sina utbildningsutbud, både avseende innehåll och inom vilka former utbildningarna ges. Syftet är att tillgängliggöra de kurser som riktar sig mot redan yrkesverksamma. Lärosätena ska med utgångspunkt i analysen övergripande beskriva hur befintligt utbud bidrar till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till. Om det finns ytterligare behov av utbildningar ska lärosätena dessutom beskriva hur lärosätena planerar att inom befintliga ekonomiska ramar utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning.

Lärosätena ska föra dialog dels med varandra för erfarenhetsutbyte och framtagandet av goda exempel, dels med organisationer med kunskap om arbetsmarknaden samt med UKÄ avseende prognostiserat behov med anledning av det nya OSS. OSS ger förbättrade möjligheter för yrkesverksamma som behöver utbilda sig för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det handlar om 1. Kompetensutvecklande utbildning bortom arbetsgivarens ansvar, 2. Kontinuerlig kompetensutveckling för att yrkesverksamma ska uppdatera eller förnya sina kunskaper inom ett yrke samt 3. Utbildning för omställning till nytt yrke.

Exempel på åtgärder från lärosätena kan vara att tillgängliggöra det kursutbud som finns i senare delen av längre yrkesprogram för målgruppen och att utöka utbudet av korta kurser på avancerad nivå. Utbildningarna ska vara anpassade efter de studerandes och arbetsmarknadens behov inom både privat och offentlig sektor och ska erbjudas i en form som underlättar för yrkesverksamma att studera och arbeta parallellt, t.ex. genom deltid eller distansstudier.

1.1. UKÄs riktlinjer och instruktioner

Den 6 oktober 2022 sammankallade SUHF till en konferens med deltagare från utbildningsdepartementet, UKÄ, omställningsorganisationer och lärosätena. Syftet var att genom en bred dialog diskutera uppdraget och konkretisera innehållet i de analyser som lärosätena ska genomföra. Efter konferensen har UKÄ förtydligat sina förväntningar på lärosätenas analyser och utformat riktlinjer för dessa. Två frågor ska vara centrala för analysen:

1. Hur bidrar befintligt utbud till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till?
2. Hur planerar lärosätena att utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning?

UKÄ bedömer vidare att följande *aspekter* av utbildningsutbudet kan vara av vikt att inkludera i beskrivningen: heltid/deltid, campus/distans, kortare programutbildningar, delar av program som kan göras tillgängliga, fristående kurser utformade för yrkesverksamma samt uppdragsutbildningar.

UKÄ önskar slutligen att lärosätena tar upp de *utmaningar* som lärosätena möter i arbetet med att utveckla utbudet i enlighet med regeringens önskemål. Föreliggande genomlysning följer i sin disposition UKÄs riktlinjer och instruktioner. Det bör också understrykas att syftet med uppdraget är att ge en aktuell översiktsbild och därigenom bidra till att tillgängliggöra kurser och utbildningar inom högskolesektorn riktade mot yrkesverksamma.

2022-11-29

2. Utgångspunkter

Uppsala universitet välkomnar en fördjupad diskussion och ett ökat fokus på hur svenska lärosäten på bästa sätt och med bibehållen utbildningskvalitet kan bidra till en kontinuerlig kompetensutveckling av den svenska arbetskraften. Det är ett ovedersägligt krav för att Sverige ska kunna fortsätta vara en konkurrenskraftig ekonomi, att redan yrkesverksamma erbjuds möjligheter till kompetensutveckling och omställning, särskilt inom de sektorer av arbetsmarknaden där behoven av utbildad arbetskraft är särskilt stora. För att utnyttja potentialen och stärka kompetensen hos såväl individer som samhället är livslångt lärande en realitet och en förutsättning. Det omställningsstudiestöd som nu införts kan utgöra en viktig komponent i dessa processer, förutsatt att samtliga involverade aktörer ges förutsättningar att bidra på ett relevant, hållbart och effektivt sätt.

Utgångspunkten för Uppsala universitets engagemang i livslångt lärande baseras på en övertygelse om att utbildningar av högsta kvalitet och relevans utvecklas i en kontinuerlig och ömsesidig dialog mellan lärosäte, lärare, studenter, alumner och företrädare för arbetslivet. Därigenom förnyas och utvecklas programutbud och kursinnehåll, och utbildningarnas relevans och samhällsnytta säkerställs. Det är dock lärosätena som har det slutliga ansvaret för dimensioneringen och utformningen av utbildningarna. Den student som genomgår en utbildning vid Uppsala universitet ska tillägna sig kunskaper, färdigheter och förhållningssätt för att vara med och leda samhällets framtida utveckling och förnyelse, samt för fortsatt, livslångt lärande (*Mål och strategier för Uppsala universitet*, UFV 2018/641).

Uppsala universitet har på basis av ovanstående resonemang, i kombination med de intensifierade nationella diskussionerna om livslångt lärande och tillägget sommaren 2021 till §5 i Högskolelagen om att högskolorna i sin verksamhet ska främja ett livslångt lärande (Högskolelagen 1992:1434, §5), under de senaste åren genomfört ett omfattande förnyelse- och utvecklingsarbete inom området livslångt lärande. En rad underlag, avseende bland annat av kursutbudet för livslångt lärande inom universitetets fakulteter, vetenskapsområden och inom den gemensamma uppdragsutbildningen, har så här långt levererats.

3. Det befintliga utbudets bidrag

Uppsala universitet har med sitt mycket omfattande utbud av olika typer av utbildningar, från korta fristående kurser till långa programutbildningar, särskilt goda förutsättningar att kunna bidra kraftfullt till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till. I kombination med universitetets egna ambitioner om att erbjuda högkvalitativa och relevanta utbildningar förstärks potentialen ytterligare för ett starkt positivt bidrag genom de långvariga och etablerade relationerna med en rad aktörer i det omgivande samhället, till exempel inom vård och omsorg, svenska och internationella företag inom en rad kunskaps- och kompetensintensiva branscher samt med skolor, kommuner, regioner och civilsamhället i stort.

Universitetets ambition att med bibehållen kvalitet så långt som möjligt matcha individernas och samhällets efterfrågan och behov av utbildning genom ett anpassa sitt utbildningsutbud, är en synnerligen komplicerad och mångbottnad process. Mer omfattande förändringar av utbudet kräver stor noggrannhet samt ett omfattande och fullödigt beslutsunderlag. Den breda frågan om betydelsen av livslångt lärande och lärosätenas centrala roll i denna process är en självklar och prioriterad fråga för Uppsala universitet.

Delfrågan om hur omställningsstudiestödet påverkar behovet, och därmed i förlängningen utbudet, kringgärdas däremot av en rad osäkerhetsfaktorer som i sin tur begränsar handlingsutrymmet avsevärt. Det är inte ansvarsfullt att genomföra stora förändringar på basis av ett så osäkert informations- och beslutsunderlag som i dagsläget omgärdar omställningsstudiestödet. Däremot är

2022-11-29

det uppenbart att stora delar av det förnyelse- och utvecklingsarbete som genomförs inom ramen för området livslångt lärande också kan tillämpas på det nya stödet.

Det befintliga utbildningsutbudet har således stor potential att med mindre anpassningar också kunna tillgodose den efterfrågan som kan förväntas uppstå.

3.1. Korta fristående kurser som påbyggnad

Uppsala universitets förstudier visar att korta kurser påfallande ofta är en förutsättning för att yrkesverksamma ska prioritera och hinna med kompetensutveckling. Vid universitetet finns i dagsläget 1278 fristående kurser som omfattar 10 hp eller mindre. Under läsåret 2022/2023 ges 1565 kurstillfällen på delfart, varav 117 på kvällstid. De är alltså i hög grad anpassade till en yrkesverksam studentgrupp.

Redan idag finns ett stort antal påbyggnadsutbildningar i form av kortare kurser som kan bidra till livslångt lärande och göra yrkesverksamma attraktivare på arbetsmarknaden.

Inom vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap ges påbyggnadskurser för yrkesverksamma inom en rad sektorer, som omsorg, skola, ekonomi, juridik och samhällsplanering. Bland dem återfinns *Existentiell hälsa – individ, grupp, samhälle*, 7,5 hp, *Geopolitik och internationella relationer*, 7,5 hp, *Religionsdidaktik och religionsundervisning i grundskolan*, 7,5 hp och *Engelska för studenter inom teknisk-naturvetenskaplig fakultet*, 7,5 hp, som kan vidareutvecklas för att även vara lämpliga för yrkesverksamma som behöver stärka sina språkkunskaper.

Inom vetenskapsområdet för teknik och naturvetenskap har det tagits fram nya fristående kurser som kan läsas enskilt eller som en termins kompetensutveckling. De behandlar särskilt omställning av flera branscher, vilket kräver nya arbetssätt och kompetenser inom energi, hållbarhet och naturvård för att vara en del av den gröna omställningen, till exempel *Design av små magneter med permanentmagnetiskt material*, 2 hp, *Beräkningsmodellering av energirelaterade material*, 2,5, *Experimentell industriell bioprocess I - design*, 3 hp, *Batterier för elektromobilitet*, 7,5 hp och *Elkraftsystemet och det elektromekaniska framdrivningssystemet i fordon*, 7,5 hp.

Inom vetenskapsområdet för medicin och farmaci har det gjorts satsningar på framtagande av fristående kurser för livslångt lärande, till exempel extempore-tillverkning, läkemedel i miljön (i samarbete med Läkemedelverket), ”migration, hälsa och etik”, samskapande av digitala hälsoinnovationer, hjärtsjukdom och psykologi samt hälsofrämjande ledarskap. Bland dem kan nämnas *Läkemedel vid graviditet och amning*, 7,5 hp, *Att sätta värde på prevention ekonomiska aspekter av hälsoinvesteringar*, 7,5 hp, *Bioimaging och cellanalys*, 7,5 hp och *Preklinisk säkerhetsvärdering och farmakovigilans*, 7,5 hp.

Många kurser erbjuds på distans och med låg studietakt så att det ska gå att arbeta parallellt med utbildningen i kursen. Det gäller för yrkesexamina som till exempel jurister, socionomer, psykologer, dietister och specialistsjuksköterskor. Det finns överlag en efterfrågan på kurser som ger ny kompetens eller som kan uppdatera den yrkesverksamma på den aktuella forskningsfronten. Befintligt utbud kan utökas om efterfrågan finns.

Det finns en stor potential att utöka utbudet av kurser kortare än 5 hp inom nischade områden, för att såväl förnya, bredda och fördjupa den enskildes kompetens. Sedan hösten 2021 pågår det därför en försöksverksamhet med den typen av kurser. En fullständig uppföljning och utvärdering återstår, men utfallet är hittills uppmuntrande och tyder på att det med bibehållen kvalitet fungerar väl.

3.2. Fristående kurser om 30 hp

Vid Uppsala universitet erbjuds 365 fristående kurser som omfattar 30 hp. I normalfallet benämns de A, B, C, D, E och ingår i en ämnesprogression i ett huvud- eller bi-område. Under läsåret 2022/2023 ges 102 kurstillfällen på delfart, varav 11 på kvällstid, som alltså kan kombineras med ett arbete.

Eftersom flertalet av kurserna ges heltid, dagtid, ger de möjligheten att efter endast en eller två terminer ge den enskilde en väsentlig kompetensbreddning. De kan även vara en fördjupning som kompletterar en tidigare utbildning. Det i sin tur kan leda till en generell examen för de som inte tidigare uppfyllt examenskraven.

Ett exempel på utbildning med bred relevans för både offentlig och privat sektor är den juridiska översiktskursen, som ges på distans, vilket underlättar för den yrkesverksamma målgruppen.

3.3. Del av eller helt magister- och masterprogram

Vid Uppsala universitet ges 76 program utan behörighetskrav på högskoleexamen (dvs kandidatprogram och yrkesprogram som börjar på grundnivå), 10 magisterprogram och 100 masterprogram.

Delar av olika program kan erbjudas som separata kurspaket med kompetensutveckling av en specifik yrkesgrupp i åtanke. Det innefattar kurser i till exempel dataanalys och policyutvärdering till yrkesverksamma ekonomer inom myndigheter och företag eller moderna statistiska verktyg och metoder för anställda i banker, försäkringsbolag och analysmyndigheter.

En ytterligare möjlighet för omställning är utbildningar som leder till en ny examen. Det är framför allt magister- och masterprogram med tydlig yrkeskoppling som är lämpliga för detta. Exempel på utbildningar av detta slag är magisterutbildningen i socialrätt, magisterprogram i ekonomi och juridik med olika inriktningar eller ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap och Musei- och kulturarvs-vetenskap). Det finns ett behov av att göra smärre anpassningar av utbildningarna, framför allt vad gäller studietakt för att underlätta för yrkesverksamma att läsa dem parallellt med sitt ordinarie arbete.

Under hösten 2022 startades två nya masterprogram med fokus på grön omställning (Batteriteknik & energilagring och Elektriska framdrivningssystem) som utformats i samarbete med näringslivet. Uppsala universitet har ingått ett samverkansavtal med Chalmers och Lunds universitet för att utveckla forskning och utbildning inom området grön omställning.

Under de senaste åren har även flera andra specialiserade masterprogram och magisterprogram startats vid såväl vetenskapsområdet för medicin och farmaci som vetenskapsområdet för teknik och naturvetenskap. Exempel är inom biologiska läkemedel, klinisk farmaci, global hälsa, precisionsmedicin, biofysik samt kvantteknologi. Masterprogrammet i implementering, transformativt lärande och hållbarhet startade hösten 2022 och är särskilt lämpligt för omställning eftersom det är helt nätbaserat.¹

3.4. Kompletterande utbildningsprogram

Vid Uppsala universitet finns sju kompletterande program som kan användas för omställning och livslångt lärande kopplat till yrkesexamina.

¹ Andra exempel på anpassningar som planeras inom både vetenskapsområdet för medicin och farmaci och vetenskapsområdet för teknik och naturvetenskap är att göra delar av masterprogrammen och dess kurser tillgängliga och öppna.

2022-11-29

Bland de kompletterande utbildningarna har lärarutbildningen en uppenbar roll, dels genom den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU), men kanske framför allt genom att antalet kurser som kan läsas som kompetensutveckling för befintliga lärare på grundskole- och gymnasienivå ökas ytterligare.

Ett ytterligare exempel är kompletteringsutbildningen för apotekare med utländsk utbildning. Det bör understrykas att det finns viktiga erfarenheter att dra av de olika kompletterande utbildningar som getts för personer med utländsk examen, en generellt sett framgångsrik reform och som visar på användbara arbetssätt när studenter med olika bakgrunder och i olika faser av livet genomför utbildning tillsammans.

3.5. Öppna utbildningar

Det finns också en god potential att erbjuda så kallade öppna utbildningar, det vill säga icke poänggivande utbildningar utan särskilda behörighetskrav. Inom regeringsuppdraget ”Öppet för klimatet” samordnar Uppsala universitet nio lärosäten i arbetet med att skapa öppen nätbaserad utbildning för klimatomställning riktat mot yrkesverksamma.² Utvecklingsarbete är i skrivande stund i ett intensivt skede. Uppsala universitet när stora förhoppningar att detta arbete ska kunna fortsätta långsiktigt och bedömer redan nu att det är ett utbud av utbildning som kan locka nya målgrupper till den högre utbildningen och kan öppna dörren till andra former av högre utbildning. Konceptet kan utvecklas även för andra områden än klimatomställning men kräver då nya former för finansiering. Förutom detta utvecklar Uppsala universitet andra former av öppen utbildning, till exempel i form av webinarier och digitala seminarieserier där aktuell forskning och utbildning diskuteras och tillgängliggörs för en bred allmänhet.³

4. Planer och pågående arbete för att förnya och utveckla utbudet

Ansvaret för utbildningens kvalitet och relevans ligger på fakultets- och vetenskapsområdesnivå, och det är också dessa som har den dagliga kontakten med studenter och den fördjupade dialogen med avnämarna. Därtill krävs insatser, åtgärder och resurssättning på universitetsgemensam nivå för att stärka det långsiktiga arbetet med livslångt lärande. Uppsala universitet har identifierat ett antal områden inom vilka universitetsgemensamma åtgärder och prioriteringar genomförs. En första prioritering handlar om *gränsöverskridande* eller *tvärvetenskapliga utbildningar*. Det står klart att det finns en betydande efterfrågan på utbildningar av tvärvetenskaplig karaktär. Det kan till exempel innebära att yrkesverksamma med teknisk utbildning önskar komplettera med utbildning inom språk eller ekonomi. En betydande framgångsfaktor för att kunna tillgodose efterfrågan på tvärvetenskapliga utbildningar är att universitetet förbättrar sin förmåga att samarbeta internt och minimera eventuella administrativa hinder. Ett sådant internt utvecklingsarbete pågår men behöver förstärkas.⁴

² Regeringsuppdrag (U2022 02291) Uppdrag att ta fram utbildningsutbud för klimatomställning inom öppen nätbaserad utbildning. Utbildningen presenteras på plattformen learning4professionals.se

³ Se t.ex. Upptalk weekly som erbjuder digitala lunchseminarier kring aktuella ämnen. <https://www.upptech.uu.se/upptalk-weekly/>

⁴ Vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap färdigställer i skrivande stund ett pilotprojekt med syfte att hitta möjligheter samt identifiera hinder för gränsöverskridande utbildningar inom vetenskapsområdet och i samverkan med det omgivande samhället. Ambitionen är att lansera nya, tvärvetenskapliga utbildningar som är av intresse både för den ordinarie studentpopulationen och yrkesverksamma som efterfrågar kompetensutveckling och spetskunskaper.

2022-11-29

En andra universitetsgemensam prioritering inom området livslångt lärande, och det är en prioritering som är baserad på ett omfattande förberedelse- och dialogarbete, är den betydande efterfrågan på utbildningar inom det breda området *hållbar utveckling*. Som framkommit av beskrivningen ovan av det befintliga utbudet erbjuder Uppsala universitet ett stort antal utbildningar inom hållbar utbildning i form av fristående kurser och program och är därför väl rustade och förberedda för att också i större utsträckning kunna anpassa dem för den tilltänkta målgruppen för omställningsstudiestödet.

De redan befintliga relationerna och samarbetena med arbetsgivare och det omgivande samhället ska stärkas ytterligare. På institutioner och utbildningsprogram finns goda och upparbetade relationer med arbetsgivarna som i sin tur bygger på långvariga samarbeten kring både utbildning och forskning. Många utbildningar har också goda kontaktvägar mot sina alumner. Det gör att det finns väl fungerande ingångar till att identifiera och med viss säkerhet bedöma efterfrågan från såväl arbetsgivare som arbetstagare.

Uppsala universitet har idag ingått *strategiska partnerskap* med aktörer inom privat och offentlig sektor - Uppsala kommun, Region Gotland, Hitachi Energy, NCC och Volvo Car Corporation. Därtill är universitetets nära samverkan med Region Uppsala och Akademiska sjukhuset av strategisk karaktär och av stor betydelse för frågan om livslångt lärande. Universitetets strategiska partnerskap har identifierats som centrala när det gäller behovsinventering och skapande av utbildning för yrkesverksamma. Ett exempel utgör den seminarieserie på tema Återbruk i byggbranschen som genomförts tillsammans med universitetets strategiska partner NCC och som projektlets av Avdelningen för uppdragsutbildning. Lärare och forskare från flera vetenskapsområden har medverkat. Som ett första resultat har en ny fristående kurs "Byggnadsrenovering och energieffektivisering" startats. Detta arbetssätt kan vidgas inom fler strategiska partnerskap och olika teman.

Uppsala universitet vill vara ett självklart val för sina *alumner*, när dessa efterfrågar vidareutbildning och kompetensutveckling. Utifrån regelbundet genomförda alumnenkäter har universitetet kunskap om att många yrkesverksamma efterfrågar kurser som kan ge en mer komplett bild av den bransch eller den näringslivssektor de är verksamma inom. De vill komplettera sin grundutbildning med andra ämnesområden för ett mer holistiskt perspektiv. Alumnerna, och universitetets kontakt med alumnerna, är centrala för att initiera och introducera utbildningar av särskild betydelse för yrkesverksamma. Alumnerna har genom sin dagliga yrkesverksamhet en särskilt god uppfattning om vilken typ av kontinuerlig kompetensutveckling som krävs och har bidragit till nya utbildningar inom områden som AI, additiv tillverkning, cybersäkerhet, mineralresurser, hållbarhet, batterier och olika digitala tekniker.⁵

Även *uppdragsutbildningen* har en central roll för att förnya och utveckla kurser för redan yrkesverksamma, och därför är en väl fungerande organisation för uppdragsutbildning inom lärosätet likaledes central. Inom Uppsala universitet har ett fördjupat samarbete mellan fakulteter och vetenskapsområden verkställts. Ambitionen är att Avdelningen för uppdragsutbildning vid

⁵ Vetenskapsområdet för medicin och farmaci har under åren 2020-2022 genomfört ett projekt med syfte att identifiera behovet av kurser för yrkesverksamma där alumner och avnämare engagerats. Ett resultat är att det befintliga kursutbudet till stor del motsvarar behovet men att det behöver anpassas och göras mer tillgängligt. Fler yrkeskategorier, men även nya yrkeskategorier, har tillkommit inom vården och har behov av omställning och kompetensutveckling varav receptarier med specialisering inom sjukvårdsfarmaci är ett exempel.

Vetenskapsområdet för teknik och naturvetenskap genomförde under 2021 ett projekt med syfte att genom tät kontakt med alumner, näringsliv och omgivande samhälle skapa förutsättningar för att erbjuda ett livslångt lärande genom hela yrkeslivet. Bland annat gjordes en kartläggning av samverkans aktörer, behov och intressen inklusive ett förslag på process för kontinuerlig uppdatering.

2022-11-29

universitetsförvaltningen ska ha dialog med samtliga institutioner minst en gång per år, med syfte att initiera och utveckla nya uppdragsutbildningar under de kommande 2-3 åren. Under dessa dialoger har uppdragsutbildning som en självfinansierad form av livslångt lärande-kurser diskuterats. Innan en uppdragsutbildningskurs kan planeras krävs det en tydlig koppling till arbetsmarknadens och arbetsgivarnas behov av utbildning för deras personal. Det kräver i sin tur en kontinuerlig dialog med arbetsgivare och deltagare på befintliga uppdragsutbildningar. I arbetet med att utveckla ett brett och väl förankrat utbud av kurser inom ramen för uppdragsutbildningar görs ett omfattande arbete med att identifiera inom vilka yrken på arbetsmarknaden behoven är som störst. Detta kopplas till de utbildningsområden som Uppsala universitet ämnesmässigt kan svara upp mot. I dagsläget finns starka och tydliga signaler om behov av fort- och vidareutbildning inom hälso- och sjukvård, skola och omsorg, ledarskap och förändringsledning i offentlig sektor, spetskompetenser i farmaci och inom kärnkraftsindustrin. På alla dessa områden har Uppsala universitet kompetens och med lite tid kan också bemanning avsättas för att utföra uppdragsutbildning i ökad utsträckning. Fler behovsområden på arbetsmarknaden som matchar Uppsala universitets kompetenser och kapacitet kommer identifieras under de kommande åren.

Uppsala universitet har också startat utbildning för yrkesverksamma i form av uppdragsutbildning tillsammans med STUNS (Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle). Det handlar om två kurser - digitaliseringslyft och hållbarhetslyft - som rullas ut våren 2023. Dessa vänder sig till individer som med ett antal års arbetslivserfarenhet, och som av nödvändighet eller eget intresse behöver vidareutbilda sig inom dessa områden. Ett annat exempel är NANSS - Nordic Academy for Nuclear Safety and Security – är en kompetensplattform vid Uppsala universitet med tvärvetenskaplig kompetens inom det kärntekniska området från nordiska universitet samt expertis från myndigheter och industrin.⁶

Ytterligare ett led i det kontinuerliga arbetet med att förnya och utveckla utbildningen i takt med att samhället förändras och arbetsmarknadens efterfrågan byter skepnad, är att se över och effektivisera de *administrativa stödfunktionernas roll och uppgift*. Det kräver i sin tur en ständig dialog och ett förtroendefullt samarbete mellan universitetsgemensamma stödfunktioner och fakulteter och vetenskapsområden. Vid Uppsala universitet har Studentavdelningen en särskild roll för ett framgångsrikt utvecklingsarbete inom området livslångt lärande. Studentavdelningen bistår i arbetet med det livslånga lärandet på en lång rad sätt genom att reda ut en mångfald av administrativa och regelfrågor som aktualiseras i samband med införandet av nya utbildningsformer. Det handlar om olika anpassningar som behöver göras för målgruppen yrkesverksamma, till exempel behörighet och urval, tvärvetenskapliga kurser eller hur studentinflytandet säkras på små kurser med yrkesverksamma studenter. Studentavdelningen arbetar i dagsläget med att ta fram en ekonomisk modell för kostnaderna att hantera den aktuella formen av utbildningar i en egen antagningsomgång, med särskilda anmälnings- och handläggningstider.

En tydlig och målgruppsanpassad *kommunikation* är avgörande för att öka tillgängligheten för utbildning riktad mot yrkesverksamma. Således genomförs vid Uppsala universitet en mängd samordnade kommunikationsaktiviteter för att via ett flertal kommunikationskanaler sprida information om universitetets befintliga utbud och de utbildningar som kommer att erbjudas i närtid. I detta arbete är vid sidan av fakulteter och vetenskapsområden även Studentavdelningen och Kommunikationsavdelningen engagerade.⁷

⁶ Kursutbud för uppdragsutbildning men också samläsning med fakultetens högskoleingenjörsprogram för kärnkraftteknik <https://www.nanss.uu.se/nanss-kurser/>

⁷ Vid sidan av Uppsala universitets egna websidor se även till exempel den digitala plattformen learning4professionals.se där yrkesverksamma kan hitta kurser. Det är en plattform som tagits fram med medel från

2022-11-29

Slutligen vill Uppsala universitet betona vikten av att *sprida goda exempel* och därmed främja erfarenhetsutbytet inom och utom lärosätet. Inom vetenskapsområdet för teknik och naturvetenskap har en process och organisation för utveckling av kurser för yrkesverksamma utarbetats, vilken med fördel kan användas av andra utbildningsanordnare inom och utanför Uppsala universitet:

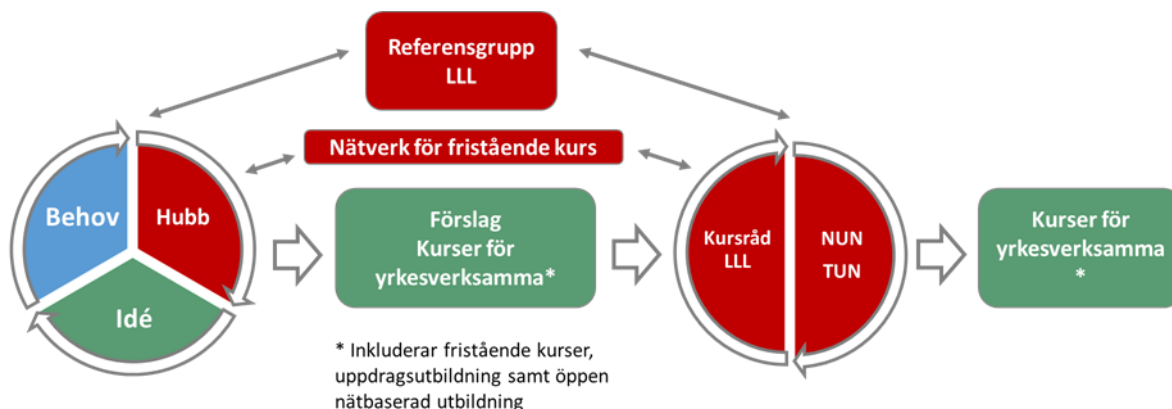

Fig 1. Process och organisation för att ta fram kurser och utbildning för yrkesverksamma.

Hubben (sekretariatet) fungerar som ett stöd för att fånga upp idéer och behov, både externt och internt, som i förlängningen kan leda till skarpa förslag på kurser för yrkesverksamma. Förslagen processas av ett flexibelt kursråd med ledamöter från nätverket för fristående kurs bestående av ämnesrepresentanter från respektive institution. Kurserna kvalitetssäkras därefter av utbildningsnämnderna NUN/TUN innan de godkänns för fakultetens kursutbud. Förutom fristående kurser kan även utbildning i form av olika typer av uppdragsutbildning och öppen nätbaserad utbildning gå genom delar av processen.

Anm. NUN = Naturvetenskapliga utbildningsnämnden TUN = Tekniska utbildningsnämnden. Det erbjuds även möjligheter att söka särskilda interna medel för utveckling av nya eller befintliga kurser för yrkesverksamma och ett livslångt lärande. Det kan handla om att erbjuda kvalitativ utbildning för fortbildning, karriärväxling eller kompetensutveckling. Kurserna ska verka för visionen att fakulteten genom tät kontakt med alumner, näringsliv och omgivande samhälle skapar förutsättningar att erbjuda ett livslångt lärande genom hela yrkeslivet.

5. Utmaningar och risker

Det införda omställningsstudiestödet och kraven på att lärosätena ska tillgängliggöra kurser och utbildningar för yrkesverksamma medför, vid sidan av en rad möjligheter, betydande utmaningar och risker. Dimensionering av utbildning skedde redan innan införandet av bestämmelsen om livslångt lärande i Högskolelagen utifrån individernas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Det är av central betydelse att lärosätena fortsatt ansvarar för dimensionering och utformning av utbildning men att detta sker i en kontinuerlig dialog med arbetsgivare och avnämare.

Uppsala universitet anser att en ökad anpassning till livslångt lärande måste kombineras med finansiering via statsanslaget och/eller arbetsgivare i form av uppdragsutbildning. Om så ej sker finns det uppenbara *undanträngningsrisker*. Befintligt utbildningsutbud riskerar att trängas ut vilket kan leda till unga, icke-yrkesverksamma människors möjligheter till högskoleutbildning minskar. Det är inte en acceptabel effekt, vare sig ur individernas eller ur samhällets perspektiv.

Det finns en risk för en alltför stor anpassning till mer kortsiktiga arbetsmarknadsbehov. Att organisera och genomföra högskoleutbildningar av högsta kvalitet är en uppgift som kräver långsiktighet, uthållighet och kompetens. Det bör inte vara högskolesektorns uppgift att fungera som

Vinnova för kompetensutveckling för yrkesverksamma i framförallt industrin och som används av flera lärosäten för att marknadsföra kurser inom det livslånga lärandet.

2022-11-29

stötdämpare för mer kortsiktiga och konjunkturmässiga svängningar på arbetsmarknaden. Det finns således en uppenbar *risk för försämrad kvalitet* i utbildningarna om inte lärosätena ges rimliga förutsättningar att arbeta långsiktigt och konsekvent, i dialog med det omgivande samhället.

Det råder inte heller någon tvekan om att lärosätena kommer att behöva lägga betydligt större ekonomiska och personella resurser på studievägledning och motsvarande insatser när systemet ska vara fullt utbyggt. Det understryker behovet av att tillföra finansiering för ett effektivt och ändamålsenligt genomförande med bibehållen utbildningskvalitet.

Ökade krav på mer flexibel och öppnare form av utbildning behöver mötas med nya former för finansiering där det inte läggs lika stor vikt vid prestationsgrad. Målgruppen är mer intresserad av själva kunskapen än poäng. Givet efterfrågan på korta kurser och den låga graden av ersättning för kurser med HSJT-klassificering behöver kurser inom humaniora och samhällsvetenskap betydligt större volymer för att gå runt ekonomiskt. Det är således i många fall ett stort ekonomiskt risktagande att starta nya kurser med oklar efterfrågan. Denna problematik bör adresseras på något sätt för att institutioner och fakulteter ska ha förmåga och incitament att anpassa utbudet i den önskvärda riktningen.

Studentavdelningen påpekar att den ökade flexibiliteten kommer att leda till en ökad kostnad för varje ny antagningsomgång som beror på antalet kurser som ska hanteras i respektive omgång och hur många personer som söker. Den nya sökandekategorin kommer behöva studievägledning och kostnader för konto- och användarhantering ökar. Sannolikt saknar en stor del av sökandekategorin betyg i betygsdatabasen (BEDA), vilket kommer leda till mer manuell hantering och även prövning av reell kompetens för behörighet. Andra aspekter som kommer behöva hanteras i samband med det nya stödet är sannolikt: svårbedömda meriter, nya typer av behörighetskrav för en ny målgrupp av sökande, ny kategori sökande som inte kan systemen (antagning.se, Ladok, Studium), korta kurser ger mer administrativa kostnader per högskolepoäng, omfattande arbete för kontroll vid inrättande, framtagande/fastställande av kursplan för nya kurser samt att fler överklaganden på grund av svårbedömda meriter sannolikt kommer behöva hanteras.

En stor utmaning är att marknadsföra och se till att utbildningsutbudet från lärosätena når ut till målgruppen yrkesverksamma och att förenkla möjligheterna att ansöka till dessa kurser. Här bör därför lyftas fram vikten av ett pågående VINNOVA-projekt ”Digital ingång för högskolan inom livslångt lärande” där en stor del av Sveriges lärosäten medverkar. Projektet leds av Luleå tekniska universitet och målet är en plattform liknande antagning.se.